

Petrovics Alica

A 250 éves magyar bábaoktatás – szülésznőképzés tankönyvei

*„Asszony fájdalommal szüljed magzatod”
Biblia Genézis III. 16.*

A 20. században többen is foglalkoztak a bábaság kérdésével, mint például Magyary-Kossa Gyula, aki nemcsak a *Magyar Orvosi Emlékek* köteteiben dolgozta fel a falusi bábák történetét, hanem egészségügyi újságokban megjelenő cikkeiben is.¹ A magyar szülészeti és bábaképzést kiválóan bemutató alapmű Korbuly György *A Magyar Szülészeti bölcsőkora* (1936), melyből – több mint 100 oldalon – az 1500-as évektől Semmelweis fellépéséig (1847) terjedő korszakot ismerhetjük meg.² Hivatkoznunk kell Fekete Sándor *A Bábaoktatás története Magyarországon* című közleményére is, mely 1970-ben jelent meg az Orvostörténeti Közleményekben.³ A kérdéskör összetett, jellegzetesen interdiszciplináris voltára utal, hogy az orvostörténelem mellett társtudományok (néprajz, művelődéstörténet, szociológia és mások) művelői is figyelemmel viseltettek iránta. A lankadatlan érdeklődés meggyőző bizonyítéka az a 2005-ben megjelent művészien illusztrált impozáns kötet, melyben a Deáky Zita és Krász Lilla etnográfus-történész szerzőpáros – másfél évtizedes munkásság alapján – mutatja be a szülés kultúrtörténetének magyar sajátosságait.⁴ Hiánypótló műként látott napvilágot 2008-ban Lampé László–Batár István–Szállási Árpád professzorok orvostörténeti könyve, amelyben a magyar szülészeti és a hazai szülészeti intézetek, intézmények történetét ismertetik és dolgozzák fel.⁵

-
- 1 Magyary-Kossa Gy.: *Magyar Orvosi Emlékek*. Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat., Budapest, 1929. I-IV kötet.
 - 2 Korbuly Gy.: *A magyar szülészeti bölcsőkora*. Orvosképzés., Tóth István Emlékkönyv., 1936., Nr. 26. 164-270.
 - 3 Fekete S.: *A Bábaoktatás története Magyarországon*. Orvostört. Közl., 1970., Nr. 55-56, 175-186.
 - 4 Deáky Z. –Krász L.: *Minden dolgok kezdete. A szülés kultúrtörténete Magyarországon*. Századvég Kiadó Budapest 2005.
 - 5 Lampé L. –Batár I. – Szállási Á.: *A magyar szülészeti-nőgyógyászat története*. Medicina Kiadó Budapest 2009.

Jelen orvostörténeti ihletésű tanulmányunkban a szerteágazó problémakör egy szűkebb, jól behatárolható szegmensével szeretnénk foglalkozni, kísérletet téve a bábaoktatás és szülésznőképzés szolgálatában álló hazai könyvek számbavételére a kezdetektől napjainkig.

A várandós asszonyok a történelem folyamán mindig is hálával gondoltak a bábákra, akik szülési fájdalmaik közepette segítségükre voltak. Társadalmi megítélésük azonban nem volt mindig kedvező. Míg az ókorban hivatásuk megbecsült személyei, a középkorban mesterségüket javasasszonyok, kuruzslók tevékenységével társítva „bűbájosságnak”, „ördöngösségnek” vélték s gyakran vádolták boszorkánysággal is őket.⁶ Ez a megítélés még a 18. században is fennállt, hiszen a bábák jelentős részét még mindig a „parasztbábák”-nak is nevezett falusi bábák tették ki, akik otthon segítették világra az újszülötteket, végső esetben szólva csak a chirurgusnak. Képzésüket gyakorlati úton szerezték, melynek szabályozását csak a felvilágosult abszolutizmus századában kezdték meg Magyarországon. 1745-ben a Helytartótanács – elfogadva Torkos Justus János pozsonyi városi főorvos „Taxa Pharmaceutica Posoniensis” című művében tett javaslatait – előírta a falusi bábáknak, hogy tevékenységük folytatása érdekében kötelesek tisztiorvos előtt vizsgázni, (ezeket hívták később „cédulás bábáknak”). A kezdeti szabályozások azonban nem mindig jutottak el az alsó szintekre, és továbbra is voltak olyan bábák, akik semmilyen oktatásban nem részesültek. Így a 18. századig Magyarországon semmilyen rendelet nem szabályozta a bábák működését, míg Európában már a 15. században meghatározták a bábák kötelelességeit, illetve a könyvnyomtatás elterjedésével bábakönyvek is megjelentek.

A hazai viszonyok között a bábák képzetlenségének, tudatlanságának leküzdésére eredményes lépésként könyvelhetjük el a 18. század második felében Mária Terézia (1740-1780) által kiadott rendeletet, a híres Generale Normativum In Re Sanitativum (1770), mely már diplomával, vizsgával rendelkező bábák működését írta elő. Így megnyílt a lehetőség arra, hogy az Orvosi Karral bővült Nagyszombati Egyetemen (1770) is bábaoktatásban részesüljenek és diplomát szerezhessenek a tanulni vágyó magyar asszonyok és leányok. A diplomás bábák elterjedése azonban csak hosszabb történelmi távon bizonyult reálisnak, hiszen az országban nagy arányú volt az írástudatlanság.

A kezdetek

Ismerve a hazai állapotokat Gerhard van Swieten, a Habsburg Birodalom egészségügyi reformere barátjának, *Weszprémi Istvánnak* 1760-ben megjelent *A'Kisded gyermekeknek neveléséről* című könyvéhez írt előszavában már megjegyzi, hogy szükségesnek érzi *egy magyar nyelvű bábakönyv* megírását. – Az orvostörténészként is kiváló Weszprémi életútja közismert, több orvostörténeti

6 R. Várkonyi Á.: Közgyógyítás és boszorkányhit. Etnographia, 1990., 101, 384-438.

munka is foglalkozik életével és munkásságával, ezért csak röviden utalunk a jelen tanulmány szempontjából érdekesebb mozzanatokra. A 10 évet felölelő debreceni diákévek után – hasonlóan a kor orvosaihoz – felsőfokú tanulmányait külföldön folytatta. Londonban Smellie professzornál nyert gyakorlati és elméleti oktatást, illetve szülésmesterséget bizonyító oklevelet. 1756-ban hazatért, Debrecenben telepedett le, ahol tisztiorvosi teendőket látott el.

Bábakönyve, az *első magyar bábakönyv*, Heinrich Krantz bécsi szülésztanár munkájának magyar fordítása, 1766-ban jelent meg *Bába mesterségre tanító könyv* címmel. Felbecsülhetetlen értékkel bír ez a könyv, melyet Debrecenben Margitai István nyomdájában készítettek. „...Est Liber in hoc Genere omnium primus, quem Hungaria umquam viderat....” vallotta maga Wespriáni is úttörő munkájáról, melynek sikeréért Mária Terézia aranyéremmel tüntette ki. Az eredeti munkához hasonlóan 155 oldalból áll, ugyanakkor eltérést mutat abban – ami már Wespriáni érdeme –, hogy ábrákkal van ellátva. Így 178 oldalt tesz ki és 17 fametszetet tartalmaz. Előszavában pedig van Swieten és Krantz ajánlását olvashatjuk.

Az ábrákat Hendrich von Deventer holland szülészprofesszor „Neues Hebammen Licht”, valamint Lorenz Heister német anatómia- és sebészprofesszor „Institutiones Chirurgicae” műveiből vette át, – természetesen a szerzők jóváhagyásával. A fametszeteket Endrédi József készítette debreceni kollégiumi diákévei alatt. E metszetekről Jantsits Gabriella írt műértő tanulmányt az Orvostörténeti Közlemények hasábjain Az első magyar bábakönyv illusztrációi címmel.⁷

A könyv kimagasló értéke tehát abban is megmutatkozik, hogy a szerző képességgel látta el abban az időszakban, amikor még Európa többi országában csak elvétve jelennek meg szülészeti ábrázolások. A következő száz év alatt is alig akadt magyar szerző, aki illusztrációval látta volna el munkáját. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy nem tartották fontosnak a tudatlan bábák számára ábrákon bemutatni a szülészeti anatómiát, másrészt talán nem is igen bíztak az asszonyok felfogóképességében.

A Magyar Nőorvos Társaság 1994-ben Debrecenben rendezett 25. Nagygyűlése alkalmából Lampé László a Nőgyógyászati Klinika professzora, a rendezvény szervezője és Szállási Árpád az ismert orvostörténész faksimile kiadásban megjelentették Wespriáni István bábakönyvét. A „jogutód” Alföldi Nyomdában mívés ízléssel készült kötetet előszóval Lampé László látta el, a könyv megszületésének körülményeivel foglalkozó tanulmányt Szállási Árpád írta.⁸

7 Jantsits G.: Az első magyar bábakönyv illusztrációi. Orvostört. Közl., 1960, Nr.18. 188-201.

8 Szállási Á.: Az első magyar bábakönyv és előzményei In: Wespriáni István: Bába mesterségre tanító könyv, faksimile kiadás, Debrecen 1994.

Weszprémi István mellett tiszteletteljes főhajtást érdemelnek az őt hamarosan követő, bábaoktató tankönyvet író, esetenként kevésbé ismert szerzők is. Többségükben megyénk tisztí főorvosai és egyben szakmájuk kiválóságai voltak. A következőkben – a teljesség igénye nélkül – az ő műveiket vesszük sorra.⁹

Weszprémi könyvének kiadását hat év múlva követte a második magyar bábakönyv, mely *Dombi Sámuel* Borsod megyei főorvos munkája. A későbbi tisztiorvos az Utrechti Egyetemen folytatott tanulmányokat, melyek elvégzése után tért vissza hazájába. Miskolcon kezdetben mint gyakorló orvos tevékenykedett, később Borsod vármegye főorvosi teendőit látta el. Több könyv fémjelzi nevét: többek között írt a magyarországi gyógyvizekről, illetve lefordította magyar nyelvre Nil Rosen gyermekgyógyászattal foglalkozó könyvét is, melynek bevezetésében rámutatott a himlő elterjedtségére Magyarországon. A bábaoktatást mestere, Meckel Frigyes János iskolájában sajtátította el.

Bába mesterség címmel kiadott könyvének fő érdeme, hogy ez az első önálló, eredeti munka. A szerző Borsod vármegyét bejárva kérdés-felelet formájában adta közre 104 oldalas művét, melyet Pozsonyban Landerer Mihály nyomdájában adtak ki 1772-ben.

Tapasztalatairól így ír a könyv előszavában: "...Bé-jártam Vármegyénknék mind négy Részeit, minden Bábákat előmbe hívtam, irtam számokra némelly kérdéseket és Feleleteket, azokra közölök, kitkit, különösen tanítottam, vajmi kevesen találtattanak, a' kik az eleikbe tétetett Kérdésekre kívánságom szerint felelhettenek volna: mindnyájan a' tudatlanságnak örvényében bé-merültek...."

A mű összesen 140 kérdés-feleletet tartalmaz, mely a könnyű és nehéz szülés levezetésének módjairól valamint a „...Bábának a' Szülés körül való közönséges kötelességeiről...” szól. Könyvének fő célját, így jelöli meg: „...ha ezután a' mi terhes Asszonyaink szerencsésebben szülnek; a' mi gyermekeink e' világra könnyebben születtenek, és mind az Anyák, mind a' Gyermekek, a' mennyire az emberi segítség engedi, a' Bábáknak nagyobb tudományok, és okosságok által, a' halálnak vissza jöhetnek: mostani Munkátskámban fel-tett tzelómat minden bizonnyal el-fogom érni. Engedje a' hatalmas, és jó Isten, hogy úgy légyen!...” „..... Irtam Miskoltzon Böjtmás¹⁰ havának első napján 1769. Esztendőben”.

1777-ben jelent meg Bécsben egy újabb magyar bábakönyv *Szeli Károly* szülészorvos fordításában – ami Steidele János bécsi szülészprofesszor munkája – *Magyar Bábamesterség* címmel. Szeli a bécsi egyetemen folytatott tanulmányokat, melyeknek elvégzése után gyakorló orvosként dolgozott Bécsben. 1790-ben a kolozsvári líceumban a bábamesterség tanári állását ajánlották fel számára.

9 A magyar bábakönyvek és íróik „első generációját” számon tartja Nemes Csaba orvostörténész is a közelmúltban megjelent régi hiányt pótló művében. Nemes Csaba: Orvostörténelem, a Debreceni Egyetem Orvos és Egészségtudományi Centrum kiadása, Debrecen, 2008, 158-161.

10 Böjtmás hava = március hónap (Magyar Katolikus Lexikon).

Mielőtt azonban elfoglalhatta volna katedráját, hosszabb betegeskedés után, fiatalon – mindössze 32 évesen – érte a halál.

Fordításának előszavában megjegyzi, hogy olyan „...Bába-Mesterségre oktató Könyv...”-et szeretett volna adni a ... ”Bába-Aszszonyoknak...”, amely...” meg-mutatja a Bába Mesterségnek környékét minden-felé: melyben a nehéz esetekben tanács-adást találhatnak...”. Kitér arra is, hogy az érdekeltek egyetemi szintű bábaképzésben is részesülhetnek, amit a „...FELSÉGES FEJEDELEM ASZSZONYUNK MARIA THERESIA...” –nak köszönhetnek.

A lefordított mű 461 oldalon és 26 rézmetszet segítségével tárgyalja a bábák számára a tudnivalókat, amelyek meghaladják a kívánt igényeket, hiszen ahogy később Mocsi Károly írta: „...Bábáskodó Borbélyok elméjéhez nagyon alkalmasztatva...”.

Néhány évvel később, 1784-ben Pesten látott napvilágot *Mocsi Károly* pesti Kir. Orvoskar correpetitorának *A Bába-Mesterségnek Eleji* című munkája (szintén fordítás), mely igen népszerű volt a Pesten tanuló bábanövendékek között. Röviden, mindössze 62 oldalon, illusztrációk nélkül mutatta be a bábamesterség főbb tudnivalóit. A fordító „tanuló-könyvet”, tulajdonképpen vizsgára felkészítő kompendiumot kívánt a bábák kezébe adni, mely 1785-ben megérte második kiadását is. „Ezután már bátran jöhetnek, s készülhetnek Examenre a Magyar Bábák is...”- írta előszavában. Érdemei elismeréséért I. Ferenc (1792-1835) magyar nemességet adományozott az orvosdoktornak.

Az erdélyi bábák helyzete hasonló képet mutatott a magyarországi viszonyokhoz. Az 1775-ben felállított Kolozsvári Orvossebészeti Tanintézetben – hasonlóan a nagyszombati képzéshez – már a kezdeti időktől megindult a bábaképzés. A kevés okleveles bába azonban nem tudta biztosítani a színvonalat. Az elhanyagolt bábaviszonyok javítása érdekében Brassó városának akkori tiszti főorvosa, *Lange Márton* 1791-ben reformtervezetet dolgozott ki. Javasatait 9 pontban foglalta össze, melyben a falusi bábaasszonyok képzése mellett tört lándzsát. A képzés fontosságát az 1791-ben kiadott *A nőtelen és nehézkeseknek az anyáknak és gyermekeknek* című műben is hangoztatta, melynek előszavát maga Lange írta. A nem önálló munkát – a németországi orvos Marschall Henrik György könyvét – Geodri János fordította le magyar nyelvre. A Nagyszombati Egyetemen(!) végzett orvosdoktor másik bábakönyve, mely szintén 1791-ben látott napvilágot, Kolozsvárott és Szebenben Hochmeister Márton nyomdájában *Orvos-Aszszonyjok* címmel jelent meg. Munkáját Bánffi György Erdély Gubernátorának ajánlva, a falusi leányok, asszonyok, bábák számára készítette. Könyvének célja, hogy eltörölje „...a’ mi Bába Aszszonyaink között lévő ki-mondhatatlan tudatlanságot...” hiszen mesterségükben „...minden nap foglalatostkodnak...”.

A 19. század első felének magyar bábakönyvei közül elsőként *Zsoldos János*, Veszprém megye tiszti főorvosának *Aszszony’ Orvos* (1802) című kötete jelent

meg, melyet Győrött nyomtak. Zsoldos korának kiemelkedő orvosa, az első magyar nyelvű nőgyógyászati tárgyú könyv szerzője. Jénában Stark professzornál sajtátította el szakmája alapjait, majd visszatérve Magyarországra Pápán telepedett le, ahol női kórházat létesített. Említett könyvének első harmadában – több nőgyógyászati kérdés mellett – a menstruációs ciklust („hószám”) és annak rendellenességeit, az asszonyok meddőségét tárgyalja, míg a könyv többi részében a terhesség állapotáról, a szülésről, a gyermekágyról, és a „...koros Asszony nyavalyáiról...” ír. A mű 445 oldalt tesz ki. Zsoldos más fontos területen is korát megelőző úttörőnek bizonyult, nevezetesen mikor *Diaetetika vagy Az Egészséget fenntartó és a Betegségtől tartóztató rendszabások* című, ugyancsak Győrött 1814-ben megjelent munkájában a bábák számára előírja a lúgos és szappanos kézmosást.

1814-ben jelent meg Pesten *Peterka József Sebestyén* Kiskun vármegye „első rendes orvos”-ának *Bábamesterséget tárgyzó Katechizmus-a*, mely hasonlóan a Dombi könyvhöz, kérdés–felelet formában 216 oldalon, illusztráció nélkül tárja eléink a „...falusi Bábaasszonyok...és falusi Bábáskodó Seborvosok...” tudnivalóit.

Három évvel később, 1817-ben Hunyad vármegye tiszti főorvosa, *Lugosi Fodor András* adja ki Pesten kétkötetes munkáját *Szülést segítő Tudomány és Mesterség* címmel, mely igen népszerű volt, s az Egyetemen tankönyvül is szolgált. Ízes nyelvezete, a munka rézmetszetekkel való ellátottsága, valamint a külföldi szülészeti irodalomban való jártasság jellemezte e kiadványt.

Kisebb volumenű mű az 1823-ban kiadott *A helyiségek bábáinak oktatása* című tankönyv, mely *Jósa István* Szabolcs vármegyei főorvos munkája. A Debrecenben megjelentetett munka 91 gyakorlatias, tömör, kérdés és azokra adott felelet formájában közli a falusi bábák tennivalóit. Elengedhetetlennek tartja, hogy a bábák tudjanak írni-olvasni, „...jó erköltsű, józan életű, és titok tartó személyek legyenek...”, kíváncsi, hogy „...minden száz pár házasságra egy egy Bába állíttasson fel...”. Jósa István bábakönyvét méltatja és részletesen ismerteti Fazekas Árpád orvostörténész 1975-ben.¹¹

10 évvel később, 1833-ban adja közre Pesten *Haulik Gáspár*, a Szülészeti Klinika tanársegédje *Bábaság* című munkáját, melyet az Egyetemen oktatott bábatanfolyam tanulóinak állított össze. Hasonlóan a kor munkáihoz a terhességet, a szülést, a gyermekágyasok és az újszülöttek szakszerű ápolását foglalja össze.

Még felbukkan egy-két a szóban forgó témával foglalkozó munka, de az eddigi korlátozottan hozzáférhető, döntően megyei-országrészi olvasottságú – esetenként vizsgára felkészítő – bábatanönyvek „hőskora” lassan véget ér. Új idők következnek.

¹¹ Fazekas Á.: A bábaellátás története Szabolcs-Szatmár megyében. Orvostört. Közl., 1975., 75-76, 137-146.

További mérföldkövek

Úgy tűnik, hogy a 19. és 20. század 30-40-es éve közé eső száz év tárgyunk szempontjából fontosabb történései négy évszám köré csoportosíthatók.

1847. Semmelweis Ignác az ok-okozati összefüggések zseniális felismerése nyomán a szülőkkel való foglalkozás előtt a orvosok és orvosok számára az év május 15-én Klinikáján elrendeli a „klórvizes” (Chlorina liquida) kézmosást. (Ezt később gazdaságossági okokból, az ugyanolyan hatékony, de kevésbé költséges „klórmentes oldattal” (Chloretum calcis) cseréli fel)¹². Az eredmény nem marad el: a rettegett gyermekágyi láz okozta halálozás hamarosan látványosan csökken.

Semmelweis életével, drámájával kapcsolatban utalunk Szállási Árpád 1990-ben az Orvosi Hetilapban megjelent kitűnő elemzésére.¹³ Ebből kiderül, hogy Semmelweis irányában csak a „kései utókor” mutatkozott kellően hálásnak, a közeli utódok mintha megfélemeztek volna róla. Térjünk vissza azonban bába-könyveinkhez, egyúttal a következő sarkalatos évszámhoz.

1876. Ebben az esztendőben jelent meg Semmelweis katedráján 1874-től 1902-ig oktató Kézmárszky Tivadar könyve *A Szülészet tankönyve bábák számára* címmel. A 246 oldalas könyvben (ábrákkal való ellátását ő sem tartotta szükségesnek) nyomatékosan felhívja a bábák figyelmét a kéz tisztaságára, az előírások be nem tartásának súlyos – esetenként halálos – következményeire. A nevezetes tankönyv 8 kiadást ért meg és általánosan elfogadottá vált az országosan szaporodó Bábaképző Intézetekben (számuk a századfordulóra 12-re nőtt). Kézmárszkyt méltó elismerés illeti – egyéb teljesítményei mellett – a hazai bábaügy és oktatás fejlesztése terén végzett több mint negyedszázados munkásságáért.

1902. A bábák képzésének, oktatásának országosan egységessé tételét szolgálja az év során első kiadásban közreadott *Hivatalos Magyar Bábakönyv*, melyet hamarosan (1911-ben) követ a második kiadás. Mindkét kiadás szerkesztett mű, lényegében a Bábaképző Intézetek igazgatóinak kollektív munkája. A több mint 300 oldalas tankönyv 90 ábrát, képet tartalmaz.

Kenézy Gyulának, a Debreceni Bábaképezde igazgatójának, az Egyetem Orvosi Kara későbbi megszervezőjének és első professzorának a bábaügy iránti mély elkötelezettségét dicséri, hogy 1910-ben szükségét látta saját önálló *Bábakönyv* megjelentetését. A gazdagon illusztrált 228 oldalas tankönyv számos, a bábagyakorlatban hasznosítható praktikus fogást, tanácsot ismertet.

1934. A *Hivatalos Magyar Bábakönyv* harmadik és egyben utolsó kiadásának éve. Ez a kiadás kettős orvostörténelmi jelentőséggel is rendelkezik. Az első,

12 Mozsonyi S.: Einige pharmazeutische und chemische aspekte der tätigkeit von Semmelweis, Orvostört. Közl., 1970., Nr. 55-56, 207-213

13 Szállási Á.: Semmelweis Ignác, Orvosi Hetilap 1990., Nr. 131. (38.) 2097-2098

hogy Semmelweist követően közel 90 év múltán visszahozza a fertőtlenítés gyakorlatába a klórt (korszerű Chlorogen/Neomagnol formájában). Semmelweis éleslátására utal, hogy mind az egészségügyben, mind azon kívül is a klórvegyületek ma is a leghatásosabb, nélkülözhetetlen fertőtlenítőszereink.¹⁴

A kiadás másik kiemelkedő jelentősége, hogy beépíti a bábgyakorlatba az egyébként már 1931-ben óta hatályos Tauffer-féle Szülészeti Rendtartás követelményeit.¹⁵ A Rendtartást – a világon elsőként – Tauffer Vilmos szülészprofesszor dolgozta ki az 1920-as években, szigorúan előírva minden szülészeti esemény, szövődmény, műtét kötelező bejelentését. Az így létrehozott adatbázis teszi lehetővé az objektív helyzetfelmérést, majd a teendők meghatározását. A Rendtartást sokan az egészségügyi ellátás mai minőségbiztosítási rendszerei előképének tekintik.

Úton a főiskola felé

A második világháború utáni nagy társadalmi-gazdasági átalakulás és modernizáció viszonylag rövid idő alatt minden szülészeti tevékenységet intézeti feladatkörbe vont. A házi szülések kora lejárt, vele fényével és árnyaival együtt letűnt a nagy múltú „bábamesterség”.¹⁶ Az intézetekben korszerű ismeretekkel rendelkező, jólképzett orvos-munkatárs szülésznőkre volt szükség. Megújult az oktatási rend, a tanterv.¹⁷

1947-ben megjelent az első, már szülésznők számára írt tankönyv. Avatott tollú szerzője *Szathmáry Zoltán* a Budapesti Szülésznőképző Intézet igazgató tanára (előszóval és ajánlással Ortutay Gyula akkori vallás-és közoktatásügyi miniszter látta el). A közel 700 oldalas mű, a *Szülésznők tankönyve* mind tartalmában, mind megjelenési formájában (ábrák!) mai szemmel nézve is minden elismerést megérdemel. Hasonló fajsúlyú könyv megjelenésére még további 50 esztendőtt kellett várni.

A 60-as években az oktatás-képzés terén alapvető irányváltás következett be. Fokozatosan megszűnt az addig önálló, ill. egyetemekhez kötött jóhírű szülésznőképzés, és kialakult a középfokú egészségügyi szakoktatás egységes iskola-rendszere. A folyamat eredményeként a szülésznői képesítés az egészségügyi szakközépiskolai érettségi után 10 hónapos munka melletti, ún. szakosító képzéssel vált megszerezhetővé. Megfelelő tankönyv helyett csupán hevenyészve összeállított jegyzetek, segédkönyvek álltak rendelkezésre. A vázolt szisztéma

14 Mozsonyi S.: i.m. 208-209.

15 Fekete S.: i.m.

16 Surányi S. –Porcsin I.: Bábák, szülésznők – egy nagy múltú „mesterség”. Orvosi Hetilap, 1994.

17 Surányi S. –Porcsin I.: Szülésznőképzés Magyarországon a második világháborút követően (1945-1996). In: Buda J.: Az anyaság és a bábaság története, a Pécsi Orvostudományi Egyetem kiadása, Pécs, 1996., 123-150.

alkalmatlansága a 90-es évek elejére valamennyi érdekelt szereplő – köztük az Európai Unió illetékesei – számára nyilvánvalóvá vált. Érelődött a változtatás szükségessége.

Több éves előkészítő munka után az 1994/95-ös tanévben elindulhatott az EU-konform 3 éves felsőfokú szülész-nőképzés. A szervezőmunkában kiemelkedő szerepet játszott Illei György professzor (Szombathelyi Oktató Kórház), aki egyidejűleg megbízást kapott új tankönyv megjelentetésére. Az új tankönyvnek igazodnia kellett az európai képzési normákhoz ugyanúgy, mint a közelmúltban tapasztalt robbanásszerű tudományos-technikai fejlődés mélyreható szakmai következményeihez, nem elhanyagolva az ápolási-gondozási feladatokat sem.¹⁸ Az Illei György által – népes szerzőgárda közreműködésével – szerkesztett, tekintélyes részében maga által írott 800 oldalas, korszerűen illusztrált kötet 1997-ben jelent meg. *Klinikai alapismeretek és szakápolástan szülész-nők számára* címmel. A tankönyv eredményesen szolgálta és szolgálja ma is a már több mint egy évtizede folyó felsőfokú szülész-nőképzést, amit az is bizonyít, hogy az így kiképzett szülész-nők oklevelét – külföldi munkavállalás esetén – európaszerte akadálytalanul elismerik.

A szülész-nőképzés folytatódó reformja hamarosan újabb tankönyv megírását igényelte. Erre a feladatra az ezen a területen több évtizedes gyakorlattal rendelkező Lampé László professzort kérték fel. Az 1981-ben írott és további négy átdolgozott kiadást megért, többszörös díjnyertes egyetemi tankönyve képezte a 2004-ben, megjelent, majd 2006-ban újból kiadott *Szülész-nők Könyve* alapjait. Mint a szerző előszavában írja az új tankönyvnek figyelemmel kellett lennie egyes már korábban is meglévő, de időközben felerősödött tendenciákra. Így – többek között – az előnytelenebb gyermekvállalási és életstílusbeli szokások kialakulásához köthető fokozottabb elvárások megjelenésére, az érintettek beavatkozás előtti kielégítőbb tájékoztatás iránti igényére, az ellátás elvárható minőségének biztosítására, a költséghatékonyságra és így tovább. Mindezeket a szerző kihívásokként fogja fel és ennek szellemében születik meg a nívódíjas *Szülész-nők Könyve*. Az új tankönyv 500 oldalával, hasonló számú didaktikus ábrájával harmonikusan illeszkedik a közben főiskolai rangra emelt magyar szülész-nőképzés rendszerébe.

* * *

A könyvek sorának végére érve befejezésül kívánczik *Csetneki Julianna* reformelkötelezett vezető szülész-nő közelmúltban megjelent közleményének néhány adata.¹⁹ Ezek szerint a mintegy 2200 hazai szülész-nő több mint kétharmada

18 Surányi S. – Porcsin I.: Szülész-nőképzés Magyarországon a második világháborút követően (1945-1996). i.m.: 147-150.

19 Csetneki J.: A szülész-női hivatás gyakorlásának mutatói hazánkban., *Nőgyógyászati és Szülészeti Továbbképző Szemle* 2006., Nr.8. (5.) 262-268.

felsőfokú végzettséggel rendelkezik, közöttük minden tizediknek valamilyen egyéb főiskolai diplomája van, kevesebb mint egyharmada pedig középfokú képzettségű. A mai magasan kvalifikált szülésznők aligha léphetnének az egykori tanulatlan, jórészt analfabéta bábák sokasága helyébe a tanulmányunkban részletezett, szerzőik áldozatos munkájával létrejött tankönyvek nélkül.

Tanulmányom végére érve köszönettel tartozom Dr. Surányi Sándor c. egyetemi tanárnak a szakmai vonatkozásokban nyújtott segítségéért.